

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Petra Mikeše, Ph.D., a soudců JUDr. Miloslava Výborného a JUDr. Milana Podhrázkého, Ph.D. v právní věci žalobce: **P. H.**, zastoupený Mgr. Richardem Špiškem, advokátem se sídlem Kobližná 71/2, Brno, proti žalované: **Vězeňská služba České republiky, Věznice Znojmo**, se sídlem Dyjská 4, Znojmo, proti rozhodnutí žalované ze dne 7. 5. 2018, čj. VS 15285-5/ČJ-2018-803930-KŘ, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 12. 9. 2018, čj. 31 A 88/2018-26,

t a k t o :

Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 12. 9. 2018, čj. 31 A 88/2018-26, **se z r u š u j e** a věc **se v r a c í** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

I. Vymezení věci

[1] Rozhodnutím žalované v záhlaví byla zamítnuta stížnost žalobce (dále „stěžovatel“) proti rozhodnutí o uložení kázeňského trestu, kterým byl uznán vinným ze spáchání kázeňských přestupků, spočívajících v užití návykové látky s obsahem THC a nenastoupení k početní prověrce stavů. Za to mu byl uložen kázeňský trest – celodenní umístění do uzavřeného oddílu na 20 dní nepodmíněně.

[2] Následně podal stěžovatel u Krajského soudu v Brně (dále jen „krajský soud“) žalobu proti rozhodnutí žalované a současně požádal o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce. Krajský soud usnesením uvedeným v záhlaví zamítl žádost stěžovatele o osvobození od soudních poplatků a současně zamítl návrh na ustanovení zástupce.

Uvedl, že sice stěžovatel nedisponuje úsporami ani příjmy, ale dospěl k závěru, že nepříznivou finanční situaci si způsobil sám svým protiprávním jednáním. To spočívalo v užití návykové látky s obsahem THC, čímž porušil § 28 odst. 3 písm. b) zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, v důsledku čehož není v rámci výkonu trestu odnětí svobody pracovně zařazen a proto nemá na svém osobním kontě žádné prostředky. S ohledem na důvod vzniku nemajetnosti neshledal předpoklady pro osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce.

II. Obsah kasační stížnosti, vyjádření žalovaného

[3] Stěžovatel napadl usnesení krajského soudu kasační stížností, jejíž důvody podřazuje pod § 103 odst. 1 písm. a) zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního (dále jen „s. ř. s.“).

[4] Stěžovatel namítal, že krajský soud při svém rozhodování vycházel z nepravdivých a neúplných sdělené žalované, neboť nikdy v průběhu výkonu trestu nebyl zařazen na pracovišti s volným pohybem, ale pracoval na střeženém pracovišti. Od pozitivního testování na zakázané látky proběhla další dvě hodnotící období s negativním výsledkem, na pracoviště proto mohl být opětovně zařazen. Stěžovatel má zájem o práci, avšak žalovaná jej do práce nezařadila. Jeho nepříznivou finanční situaci proto způsobila žalovaná, nikoli on sám. Nebýt finanční výpomoci od své matky, neměl by možnost bránit svá práva. Závěrem navrhnul usnesení krajského soudu zrušit a věc mu vrátit k dalšímu řízení.

III. Posouzení Nejvyšším správním soudem

[5] Nejvyšší správní soud nejprve posoudil formální náležitosti kasační stížnosti a konstatoval, že kasační stížnost je podána včas, jde o rozhodnutí, proti němuž je kasační stížnost přípustná, a dle usnesení rozšířeného senátu ze dne 9. 6. 2015, čj. 1 As 196/2014-19, č. 3271/2015 Sb. NSS, nepodléhá povinnosti zaplatit soudní poplatek a není požadováno splnění povinnosti zastoupení advokátem dle § 105 odst. 2 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“). Poté přezkoumal napadené usnesení krajského soudu v rozsahu kasační stížnosti a v rámci uplatněných důvodů (§ 109 odst. 3 a 4 s. ř. s.), ověřil při tom, zda napadené rozhodnutí netrpí vadami, k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti, a dospěl k závěru, že kasační stížnost je důvodná.

[6] Předmětem posuzování krajského soudu v této věci byla otázka, zda stěžovatel splňuje předpoklady pro osvobození od soudních poplatků za podanou žalobu. Kasační námítky míří do toho, že krajský soud dospěl k chybnému závěru, že si stěžovatel svou nemajetnost sám způsobil. Dříve než se však touto otázkou mohl Nejvyšší správní soud zabývat, musel se zabývat tím, zda se tímto aspektem měl krajský soud vůbec zabývat.

[7] Podle § 36 odst. 3 s. ř. s. platí, že „[ú]častník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu zčásti osvobozen od soudních poplatků. Přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno. Dospěje-li však soud k

pokračování

závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne. Přiznané osvobození kdykoliv za řízení odejme, popřípadě i se zpětnou účinností, jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka přiznané osvobození neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly. Přiznané osvobození se vztahuje i na řízení o kasační stížnosti.“

[8] Stěžovatel krajskému soudu doložil vyplněný tiskopis „Prohlášení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce“, ve kterém bylo uvedeno, že stěžovatel je nemajetný a od prosince 2017 není pracovně zařazen a nemá pracovní odměnu, což následně žalovaná potvrdila svým podáním ze dne 28. 8. 2018.

[9] Předpoklady pro osvobození od soudních poplatků se zabýval Ústavní soud, když v nálezu ze dne 31. 8. 2004, sp. zn. IV. ÚS 289/03 vyložil § 138 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu: *„k tomu, aby soud mohl osvobodit účastníka řízení od zaplacení soudního poplatku, musí být současně splněny dvě podmínky, a to nepříznivá finanční situace a pravděpodobnost úspěchu v daném řízení na straně žadatele. Jen v tomto rozsahu může soud hodnotit oprávněnost žádosti.“* S ohledem na uvedenou judikaturu Ústavního soudu je nutno vykládat i obdobné ustanovení procesního předpisu, jímž se řídí správní soudnictví. Podle usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 5. 2010, čj. 1 As 70/2008-74, č. 2099/2010 Sb. NSS soudní řád správní stanoví ještě explicitněji než občanský soudní řád, že při rozhodování o žádosti o osvobození od soudních poplatků je relevantní zásadně pouze nedostatečnost finančních prostředků. Ačkoliv rozšířený senát posuzoval osvobození právnické osoby, výslovně uvedl, že jeho závěry jsou až na výjimky aplikovatelné na osoby fyzické i právnické. *„Uvedené ustanovení [§ 36 odst. 3 s. ř. s.] nelze vyložit jinak než jako pravomoc soudu k prověření objektivní situace (zjištění, zda účastník má, anebo nemá dostatečné prostředky), nikoli však jako pravomoc k prověření, z jakých příčin se tak stalo (tj. k prověření „subjektivní stránky“ nemajetnosti). Příčiny nemajetnosti jsou totiž pro rozhodnutí o osvobození od soudních poplatků zásadně irelevantní, neboť zákonodárce je jako kritérium pro posouzení nestanoví. Jinak řečeno, i kdyby účastník neměl dostatečné prostředky proto, že se nechoval zodpovědně (např. rezignoval na výdělečnou činnost, ač jí byl schopen), nelze mu za situace, kdy dostatečné prostředky vskutku objektivně nemá, zásadně dobrodiní § 36 odst. 3 s. ř. s. odeprít (samozřejmě jen za předpokladu, že i další kumulativně stanovené podmínky jsou splněny).“*

[10] Podle rozšířeného senátu je na místě odeprít na základě soudního uvážení dobrodiní osvobození od soudních poplatků pouze ve výjimečných případech, například v případě, pokud by žadatel záměrně setrval ve stavu bez dostatečných prostředků a spoléhal na to, že vzhledem k nedostatku majetku bude vždy od těchto poplatků osvobozován. Taková situace by byla v rozporu s principem zákazu zneužití práva. V řízení však nebylo prokázáno, že by stěžovatel užil návykovou látku s obsahem THC záměrně proto, aby nebyl v rámci výkonu trestu odnětí svobody pracovně zařazen. Stěžovatel naopak uvádí, že zájem práci vykonávat má, ale žalovaná mu jí nepřiděluje, ačkoliv pro to podle něj nejsou splněny podmínky. Krajský soud hodnotil příčiny nemajetnosti stěžovatele a míru jeho zavinění nastalého stavu. Soud však v této rovině nemá zjišťovat, kdo nemajetnost stěžovatele způsobil, ani posuzovat míru jeho zavinění.

[11] S ohledem na výše uvedené dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že krajský soud pochybil, jestliže rozhodl o zamítnutí o osvobození od soudních poplatků na základě hodnocení důvodů vzniku stavu nemajetnosti stěžovatele a míry jeho zavinění nastalého stavu. K hodnocení žádosti v takovém rozsahu krajský soud nebyl oprávněn.

[12] Nejvyšší správní soud nerozhodoval o návrhu na přiznání odkladného účinku kasační stížnosti, neboť o kasační stížnosti rozhodl přednostně a také proto, že by to bylo nadbytečné. Krajský soud nemohl zastavit řízení ani po marném uplynutí lhůty k uhrazení soudního poplatku, neboť při podání kasační stížnosti proti usnesení o zamítnutí žádosti o osvobození od soudních poplatků musí vyčkat rozhodnutí Nejvyššího správního soudu. Zároveň v případě zamítnutí kasační stížnosti Nejvyšším správním soudem musí krajský soud znovu vyzvat poplatníka k uhrazení soudního poplatku a stanovit mu k tomu lhůtu (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 10. 2018, čj. 8 As 198/2018-17, č. 12/2018 Sb. NSS).

IV. Závěr a náklady řízení

[13] Z výše uvedených důvodů Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že kasační stížnost je důvodná, proto napadené usnesení krajského soudu podle § 110 odst. 1 věty první s. ř. s. zrušil a vrátil mu věc k dalšímu řízení; v něm bude krajský soud vázán právním názorem vysloveným v rozsudku zdejšího soudu (§ 110 odst. 4 s. ř. s.).

[14] V novém rozhodnutí o věci rozhodne krajský soud i o náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti (§ 110 odst. 3 s. ř. s.).

P o u č e n í: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně 16. ledna 2019

JUDr. Petr Mikeš, Ph.D.
předseda senátu